

I. РЕШЕНИЯ НА НАКАЗАТЕЛНАТА КОЛЕГИЯ

1. За да е налице убийство по хулигански подбуди, е нужно хулиганските действия да предхождат или съпътстват убийството или то самото да е извършено по мотиви, изразяващи явно неуважение към обществото и пренебрежение към правилата на съвместното съществуване и човешката личност-т. 19 от ППВС 2/57 г. Отнемането на човешкия живот е продължение или част от хулиганското поведение и се явява кулминация на същото.

Хулиганските и ксенофобските подбуди са налице едновременно, когато съответното инкриминирано поведение не само се явява проява на незачитане на правото на обществото да налага ограничения за определени действия и срещу тях се демонстрира брутално; но наред с него или като продължение на цялостното държане, се отхвърля пренебрежително режимът на равенство между индивидите като защитен признак.

Чл. 116, ал. 1, т. 11 вр. чл. 115 от НК

Решение № 145 от 08.07.2019 г. по нак. дело № 534/2019 г., II н. о., докладчик съдия Теодора Стамболова

Страните не са съгласни с възприетите от СГС и САС хулигански подбуди като квалифициращо обстоятелство, и претендират за отпадане на същите, при което са налага и преформулиране на престъплението от чл. 116, ал. 1, т. 11 НК в такова по чл. 115 НК. ВКС е съгласен с изразената от

контролирания съд аргументация и ще отговори накратко на поставените доводи.

Поначало се приема, че за да е налице убийство по хулигански подбуди, е нужно хулиганските действия да предхождат или съпътстват убийството или то самото да е извършено по мотиви, изразяващи явно неуважение към обществото и пренебрежение към правилата на съвместното съществуване и човешката личност-т. 19 от ППВС 2/57 г. Отнемането на човешкия живот е продължение или част от хулиганското поведение и се явява кулминация на същото.

В контекста на изложеното, деянието може да бъде окачествено като такова по чл. 116, ал. 1, т. 11 НК. За пореден път в настоящото решение трябва да бъде отчетено, че действията на касаторите не следва да бъдат оглеждани еднопластово. Както поведението в хостел В., така и отнасянето със самия пострадад преди нанасяне на побоя, а и отношението към хората, които са се опитали да му помогнат, установяват, че дейците са реализирали принципно несъгласие с правото на обществото да забранява определено поведение. Запретите налагат от една страна деецът да не демонстрира брутално против установения ред, нарушавайки важни държавни, обществени или лични интереси или съществено засягайки нормите на нравствеността. От друга - поведението му не следва да изразява открито висока степен на неуважение към личността, а ако стори обратното, то да бъде съзнавано както от него, така и от лицата, на които това поведение е станало достояние- ППВС 2/74 г. на ВС на РБ. Публичността не е съществен белег.

Доколкото България е демократична държава - членка на ЕС, не е регламентирано право на подсъдимите по собствена преценка да преследват бежанци - били те араби или не; да преценяват дали и кой чужденец пребивава незаконно в РБ и ако е арабин, да го подлагат на тормоз; да поемат в свои ръце наказването на чужденци-мюсюлмани, извършващи според тях

посегателства върху български граждани; да правят предметени чрез брутално поведение лични преценки, че се засягат правата на българи, които губят работата си; да търсят нерегламентиран достъп до частна собственост на лица, при които чужденците са се подслонили срещу заплащане, и да създават безредие и повреждат имущество; и най-накрая- да заявяват превъзходство над други хора, присвоявайки си правото да се държат с тях като представители на правозащитни органи. Този съд използва буквално част от изписаното в жалбата на защитника на подсъдимия М. /в подобен аспект има съображения и в допълнението към касационната жалба на защитника на Т./, което се сочи като съществен нюанс за касаторите, изключващ техните хулигански подбуди. То се оценява от ВКС точно в обратната насока, тъй като в същината си описаните позиции рушат установения в страната правов ред, въвел ограничения за подобен тип поведение. Всичко това се обмисля, наред с отчетеното от долустоящите съдилища пренебрежение и незачитане на обществото и отделната личност, както и на живота, здравето и личното достойнство на последната.

Всъщност, обсъдените по-горе обстоятелства, очертани от защитниците, са в основата на претенцията, че става дума само за ксенофобски подбуди, които изключват хулиганските такива. Върховната съдебна инстанция по наказателни дела не е съгласна в принципен план с подобна постановка. И макар и да липсва обвинение за ксенофобски подбуди, доколкото такива са приети от решаващите инстанции и са оценени на плоскостта на отегчаващите обстоятелства, този съд се счита задължен да даде разяснения дали е възможно третираните два квалифициращи елемента да съществуват едновременно.

Отговорът на този въпрос е положителен, най-малко защото наказателният закон не поставя ограничения в коментирания смисъл. След като е изяснено от решаващите инстанции, че ксенофобските подбуди по чл. 116, ал. 1, т. 11 НК нямат легално определение, нито пък такива, което може

да се взаимства от международен правен източник, генерално погледнато в езиков план ксенофобията представлява „страх от чуждото, омраза към чуждото“, толерирани или не от властта в съответната държава. Затова се извежда, че иде реч за ненавист към различие, относимо към разни признаци - национални, културни, социални, религиозни и т.н. Общото между тях, което ги прави подчиними на термина „ксенофобски подбуди“ е, че те носят конотация на неравно третиране. Следователно недопустимо се създава предубеден стандарт по отхвърляне принципите на равенство между индивидите. А след като по закон има забрана за такава изява, решена и в НК, то на законодателна база държавата не проявява търпимост към нея и обсъжданият фактор се явява защитен признак.

Едновременното присъствие на този и на хулиганския мотив е възможно при стриктна оценка на конкретно приетите факти по престъпната дейтелност. Както винаги досега ВКС е застъпвал в своите съдебни актове, изводите по приложението на правото е необходимо да се правят в светлината на процедурно вярно установена фактология, а последната не може да бъде общоважима. Разбира се, воля и избор на страните по делото е на коя част от нея те ще спрат своето внимание и ще наблягат в подкрепа на прокарваните от тях претенции.

Направеният по-горе анализ на хулиганските и ксенофобските подбуди дава възможност да се прецени, че те са налице едновременно, когато съответното инкриминирано поведение не само се явява проява на незначитане на правото на обществото да налага ограничения за определени действия и срещу тях се демонстрира брутално; но наред с него или като продължение на цялостното държане, се отхвърля пренебрежително режимът на равенство между индивидите като защитен признак. Точно такъв е процесният казус. От една страна поведението на подсъдимите бе разисквано като хулиганско такова поради квалификацията елемент, във връзка с чието инкриминиране те са осъдени. От друга страна - пострадалият, действията

спрямо когото са кулминирали като израз на хулиганските подбуди, е бил припознат като мигрант и мюсюлманин и върху му е посегнато и поради предполагаемата за дейците негова идентичност. В този смисъл не само че не може да се сподели тезата на защитата за алтернативност на двата обсъждани признака, но и се подкрепя позицията на решаващите инстанции да зачетат ксенофобските подбуди като отегчаващо обстоятелство при индивидуализацията на наказанията на подсъдимите.

Само с оглед пълнота на изложението този съд желае да допълни, че личният мотив, който обикновено се противопоставя на хулиганските подбуди, за да ги изключи, не може да бъде приравнен на ксенофобски такъв. И това е така, тъй като той съставлява лично действително или предполагаемо засягащо дееца поведение на пострадалия, срещу което първият е реагирал с противоправното си поведение. В процесния казус желанието на касаторите да проверят, без да имат право, статута на Д. и нежеланието му да се подчини, не може да се вмести в поведение, предизвикало ги на лична основа, със съответните последици.

2. Малозначителността на деянието представлява конкретно негово обществено качество, което изисква внимателен анализ на обстоятелствата дали то обективно може да окаже отрицателно въздействие върху обществените отношения или неговото въздействие е толкова минимално, че не застрашава реално тези отношения.

Чл. 9, ал. 2 от НК

Чл. 10 от ЕКПЧ

Решение № 53 от 16.07.2019 г. по нак. дело № 69/2019 г., III н. о., докладчик съдия Лада Паунова

Производството е образувано на основание чл. 422, ал. 1, т. 4 от НПК по искане на Главния прокурор на Република България за възобновяване на внчхд № 246/2007 г. на Окръжен съд – гр. Силистра.

В искането се сочи, че влязло в сила решение от 06.09.2018г. по делото „С. срещу България“ /жалба № 30460/2008г./ Европейският съд за правата на човека /ЕСПЧ/ е установил нарушение на чл. 10 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи /ЕКПЧ/. Прави се довод, че според ЕСПЧ окончателното решение срещу С., с което той е признат за виновен за клевета и осъден да заплати глоба и обезщетение на пострадалото лице, представлява намеса в правото му на свобода на изразяване по чл. 10 от ЕКПЧ. Излагат се съображения, че осъдителното решение по посоченото дело пред ЕСПЧ, с което е установено нарушение на чл. 10 от ЕКПЧ във връзка с осъждането на С. за клевета след сигнали, подадени от него до компетентните органи, е от съществено значение не само за наказателното производство, по което е осъден, но и за всички сходни случаи, по които има постановени осъдителни решения от националните съдилища. В искането се обосновава претенцията за оправдаване само в конкретно посочената част, като се обръща внимание на §48 от решението, според който доколкото С. е продължил кампанията си, настоявайки публично на определени твърдения със знанието, че няма основание за тях, то някаква форма на санкция за това поведение не би била несъвместима със стандартите на съда по чл. 10 от ЕКПЧ.

В съдебно заседание пред ВКС представителят на ВКП поддържа подаденото искане.

Осъденият Л. С. в пренията и в писмени бележки счита, че наказателното дело следва да бъде възобновено, като пледира постановените съдебни актове да бъдат отменени изцяло, а не само в частта, визирана в искането на Главния прокурор. Излага аргументи от духа и смисъла на решението на ЕСПЧ, като подчертава заявеното в него, че постановеното осъждане на С. носи риск да доведе до потискане жалбите до съответните национални органи, както и да разубеди всякакви публични изказвания по въпроси, свързани с опазване на околната среда и здравето и благосъстоянието на хората.

Върховният касационен съд провери данните по делото, съобрази становищата и доводите на страните и в пределите на правомощията си, намери следното:

Искането за възобновяване на наказателното дело е направено от надлежна страна по смисъла на чл. 420, ал. 1 от НПК. Правомощие да направи искане за възобновяване на основание чл. 422, ал. 1, т. 4 от НПК има единствено главният прокурор. В случая искането е направено от заместник на главния прокурор при ВКП, въз основа на Заповед № РД-05-3057/19.11.2018 г. по силата на която главния прокурор се замества от посочения негов заместник. Искането е в законоустановения срок, доколкото видно от писмо изх. № 99-00-110/16 на Министерство на правосъдието, официално уведомление за окончателното решение по делото „С. срещу България“ е получено от ВКП на 30.10.2018 г., а искането за възобновяване е изпратено чрез районния съд, постановил присъдата по делото, на 30.11.2018 г.

Разгледано по съществото си искането е **ОСНОВАТЕЛНО**.

С присъда № 400 от 05.06.2007 г., постановена по нчхд № 186/2007 г. по описа на Силистренски районен съд, подс. Л. Д. С. е признат за виновен в това, че през периода месец юли 2006г. – 22.02.2007 г. в писмени жалби до

РИОКОЗ – С., МЗ – Дирекция Обществено здраве – С., РДНСК – С., ОДП – С. и РП – С., включително и чрез печатно произведение, е разгласил позорни обстоятелства за В. С. В., лично и в качеството му на управител на [фирма] ООД – С., собственик на работилница за печатни услуги, магазини и офис в гр. С., ул. [адрес], като клеветата е осъществена публично и разпространена чрез печатно произведение или по друг начин и от това са настъпили тежки последици – престъпление по чл. 148, ал. 2, вр. чл. 148, ал. 1, т. 1 и т. 2 и чл. 147 от НК, като на основание чл. 78а от НК е освободен от наказателна отговорност и му е наложено административно наказание глоба в размер на 500лв. Подс. Л. С. е осъден да заплати на В. В. сумата от 1000 лв., представляваща обезщетение за причинени неимуществени вреди, ведно със законната лихва от 31.07.2006 г., като е отхвърлен гражданският иск до пълния предявен размер от 5000лв.

Присъдата е било потвърдена с решение № 138 от 30.10.2007 г., постановено по внчхд № 246/2007 г. по описа на Силистренски окръжен съд. С постановяване на решението присъдата е влязла в сила.

По жалба № 30460/08 е образувано дело „С. срещу България“, по което ЕСПЧ е постановил решението, дало основание за подаване на искането за възобновяване, и с което е констатирано нарушение на чл. 10 от ЕКПЧ.

В посоченото решение ЕСПЧ е приел, че окончателното решение срещу С., с което е признат за виновен за клевета и е осъден да плати глоба и обезщетение на пострадалото лице, представлява намеса в правото му на свобода на изразяване по чл. 10 от Конвенцията. За да достигне до този извод, Съдът е съобразил, че С. е „изразил своите оплаквания като упражнява конституционното си право да подава жалби до националните власти“, както и е „упражнил възможността в едно демократично общество, ръководено от върховенството на закона, да съобщи за предполагаема нередност в поведението на друго лице на орган, компетентен да се занимае с подобен въпрос“. Преценен е и начинът, по който изявленията са съобщени на

съответните органи - под формата на писмени жалби, които не са оповестени публично, като С. е упражнил право да докладва за нередности на орган, компетентен да се занимава с подобни оплаквания. ЕСПЧ е взел предвид естеството на изявленията на С. – позоваване на конкретни разпоредби от приложимото вторично законодателство, за които той е смятал, че са нарушени от печатарското предприятие, изразяване на недоволството от ситуацията, загриженост по въпроса за замърсяването и опасността за здравето на хората, като не се съдържат агресивни, очернящи или обидни коментари към лицето собственик на печатарското предприятие. Съдът е приел, че „оплакванията са отправени в опит да се привлече вниманието на властите и да се предизвика реакцията на длъжностните лица към дейността, която според жалбоподателя замърсява околната среда и уврежда здравето на хората“.

Изложените констатации в решението на ЕСПЧ, с което се установява нарушение на чл. 10 от ЕКПЧ с осъждането на С. за клевета чрез сигнали, подадени до компетентни органи, сочат, че според Съда в Страсбург е нарушено право на свободно изразяване на С. Това нарушение е свързано с конкретното национално наказателно производство срещу лицето. Решението има съществено значение за наказателното дело, понеже е пряко свързано с характера на постановения осъдителен съдебен акт. Поради това, е налице предвиденото в чл. 422, т. 4 от НПК основание за възобновяване на наказателното производство.

Съобразно съображенията в решението на ЕСПЧ, поведението на С., изразило се в подаване на жалби за нередности до държавни органи, съставлява упражняване на правото му на жалба, на възможността да съобщи за предполагаема нередност на компетентен орган, като действията му са опит да привлече вниманието на властите и да предизвика реакция на длъжностните лица по въпроси, представляващи обществен интерес, като потенциалното отрицателно въздействие на жалбите върху репутацията на В.

В., „ако има такова, е твърде ограничено“. Изводът, който следва да се направи при констатациите в решението е, че извършеното от С. с подаването на писмени жалби до РИОКОЗ – С., МЗ – Дирекция Обществено здраве – С., РДНСК – С., ОДП – С. и РП – С., не носи белезите на обществена опасност и противоправност. С. е упражнил свое право да подава жалби, да докладва нередности, да търси съдействие от властите. Липсата на тези основни белези на престъплението сочи, че описаното поведение не съставлява клевета по чл. 148, ал. 2, вр. чл. 148, ал. 1, т. 1 и т. 2 и чл. 147 от НК. Поради това съдебните актове, с които С. е признат за виновен и осъден по описаното обвинение за посочените факти – подаване на жалби до компетентни държавни органи, следва да бъдат отменени. За осъществяването на клевета чрез подаване на жалби до посочените органи С. следва да бъде оправдан.

Възстановяването на висящността на наказателното производство по обвинението срещу С. за извършено престъпление по чл. 148, ал. 2, вр. чл. 148, ал. 1, т. 1 и т. 2 и чл. 147 от НК изисква произнасяне на ВКС и по отношение на останалите факти, обосновали осъждането по посочения престъпен състав. Независимо че сезиращото искане е само за частична отмяна на постановените съдебни актове и за оправдаване само за определен кръг факти, преценката за съставомерност на инкриминираната от частния тъжител деятелност не може да се ограничи единствено до посочената в искането част. Осъждането на С. е за едно престъпление, за клевета, извършена в определен период от време. Дадената от инстанционните съдилища правна квалификация е за единно престъпление, а не за продължавано такова, като не е налице отграничаване на отделни деяния. Без да се взема отношение за правилността на правната квалификация, следва да се посочи, че тя не дава възможност за произнасяне по отделни деяния, с които да е осъществен състав на клевета. Поради това настоящият състав дължи преценка за това, дали фактите, които са били преценени от съдилищата, извън обсъдените по-горе, обуславят извод за осъществен

състав на престъплението клевета. Фактологията на обвинението срещу С. освен подаването на жалби до съответни органи, включва и поставянето на плакат на витрината на магазина му, в който се съдържали твърдения, че печатница [име] с управител В. В. съществува пет години в грубо нарушение на санитарно-хигиенните норми, че причинява замърсяване, което е вредно за хората, живеещи в района, като този плакат е бил достояние в период м. декември 2006 г.-м. февруари 2007 г. на множество лица, които са могли да възприемат твърденията в него, като освен това С. е организирал подписка в подкрепа на каузата си.

В решението на ЕСПЧ по отношение на тези обстоятелства е прието, че доколкото С. е продължил кампанията си настоявайки публично на твърденията си за последиците от дейността на печатницата, със знание, че няма основание за тях, „някаква форма на подходяща санкция за това поведение не би била несъвместима със стандартите на Съда по чл. 10 § 2 от Конвенцията“. Тези изводи на Съда обаче не препятстват преценката на настоящата инстанция за това, дали описаните действия могат да бъдат преценени като осъществяващи състав на престъплението клевета. Действително, приетата от инстанционните съдилища фактология за съдържанието на поставения плакат дава основание за извод, че С. формално е осъществил състав на престъпление по чл. 148, ал. 2, вр. чл. 148, ал. 1, т. 1 и т. 2 и чл. 147 от НК, като е разгласил позорни обстоятелства за В. В. лично и в качеството му на управител на [фирма] ООД, собственик на работилница за печатарски услуги и клеветата е осъществена публично и разпространена чрез печатно произведение. Настоящият състав на касационната инстанция обаче намира, че деянието е малозначително по смисъла на чл. 9, ал. 2 от НК. Малозначителността на деянието представлява конкретно негово обществено качество, което изисква внимателен анализ на обстоятелствата дали то обективно може да окаже отрицателно въздействие върху обществените отношения или неговото въздействие е толкова минимално, че не застрашава реално тези отношения. В съдебната практика е утвърдено разбирането,

развито в ТР № 113/82 г. на ОСНК на ВС, че до извод за малозначителност на деянието може да се стигне само и единствено след внимателна и точна преценка на всички обстоятелства, характеризиращи степента на засягане на защитените от съответния състав на престъпление в Особената част на НК обществени отношения, каквито фактори са времето, мястото и начина на извършване деянието, както и характеристиките на личността на дееца. В конкретния случай е налице явна незначителност на обществената опасност на извършеното от С. поставяне на плакат на витрината на магазина му, съдържащ обективно позорни обстоятелства за В. В. Обосновава се преценка, че степента на засягане на правно защитения обект – обществените отношения, свързани с честта, достойнството и доброто име на гражданите, е явно незначителна. Този извод се налага при комплексната преценка на конкретните обстоятелства, свързани с деянието и дееца. По отношение на деянието - макар и съдържанието на плаката да е включвало позорни за личността на В. обстоятелства, твърденията за нередностите при работата на печатницата и за рисковете при работата ѝ, са били обективирани с цел да се постави на вниманието на обществото и институциите въпрос, свързан с околната среда и здравето на хората. По отношение на тези, свързани с личността на дееца, следва да се съобрази, че той не е имал противообществени прояви, не е осъждан, има добри характеристични данни и е активно ангажиран член на обществото.

Макар в обсъжданото решение на ЕСПЧ е посочено, че „някаква форма на подходяща санкция за това поведение не би била несъвместима със стандартите на Съда по чл. 10 § 2 от Конвенцията“, не може да бъде оставено без внимание и обстоятелството, че деянието е извършено преди значителен период от време – повече от десет години, което прави безпредметно наказването му, доколкото закъснялото наказание не е в състояние да реализира целите на специалната и генералната превенция.

Поради изложените съображения за това, че и в частта относно разгласяване на позорни обстоятелства в плакат, поставен на витрината на магазина, деянието не съставлява престъпление поради своята малозначителност, за това поведение С. също следва да бъде оправдан.

По отношение на гражданско-осъдителната част на потвърдената с въззивното решение първоинстанционна присъда следва да се вземе предвид, че независимо от наличието на основания за оправдаване на С., част от фактическото му поведение – поставянето на плакат със съдържание, съдържащо позорни обстоятелства, макар да не е престъпление поради явно незначителна степен на обществена опасност, съставлява деликт и предполага възстановяване на причинените вреди. Присъденото на В. обезщетение е било отмерено като възмездяващо причинени неимуществени вреди от деянието, включващо цялостната вменена фактология, но доколкото вредоносното поведение на С. се е изразило единствено в поставянето на плакат, съдържащ позорни за В. обстоятелства, то следва да бъде намалено.

II. РЕШЕНИЯ НА ОБЩОТО СЪБРАНИЕ НА ГРАЖДАНСКАТА И ТЪРГОВСКАТА КОЛЕГИИ

3.Тълкувателно решение № 1/2017 от 09.07.2019 г. по тълкувателно дело № 1/2017 г. по описа на ВКС, Общо събрание на Гражданска и Търговска колегии, докладчик съдия Маргарита Георгиева

С Разпореждане от 07.04.2017 г. на Председателя на ВКС, на основание чл. 128, ал. 1 от ЗСВ и чл. 292 от ГПК, е образувано тълкувателно дело № 1/2017 г., поради констатирана противоречива съдебна практика по следните въпроси:

- 1. Какъв е порока на въззивно решение, постановено при наличие на основание за спиране на производството по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК;**
- 2. Допустимо ли е исково производство в хипотезата, при която посоченият в исковата молба ответник е починал преди предявяването на иска.**

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд, за да се произнесе по поставените въпроси, съобрази следното:

1. По въпроса за порока на въззивното решение, постановено при наличие на основание за спиране на производството по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК, съществува противоречива практика на състави на ВКС, създадена при сега действащия ГПК (в сила от 01.03.2008 г.).

В едната група решения е прието, че въззивното решение, постановено при наличие на основание за спиране на делото по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК, е недопустимо и подлежи на обезсилване, тъй като връзката на преюдициалност между делата е отрицателна процесуална предпоставка за упражняване правото на иск по обусловеното дело, за която съдът следи служебно. Съдебните състави са се позовавали на приетото разрешение по т. 8 от ТР № 1/17.07.2001 г. на ОСГК, че когато основанието за спиране на производството по чл. 182, ал. 1, б. „г” и б. „д” ГПК (отм.), сега - чл. 229, ал. 1, т. 4 и т. 5 ГПК, се е осъществило пред въззивния съд, но той е постановил решението си без да спре производството, при обжалване пред ВКС съдебният му акт подлежи на обезсилване като недопустим. При възприетата квалификация на порока по чл. 281, т. 2 ГПК въззивните решения са обезсилени и делата са върнати за ново разглеждане от друг въззивен състав с указания за спирането им, респ. за съобразяване на решението по обуславящото дело.

В другата група съдебни актове на ВКС съставите са приели, че въззивното решение, постановено в нарушение на нормата на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК е неправилно (чл. 281, т. 3, предл. 2-ро ГПК), поради допуснатото от съда съществено нарушение на основно съдопроизводствено правило - делото не е спряно, въпреки наличието на данни за висящ преюдициален спор, който е от значение за правилното решаване на обусловеното дело. Въззивните решения са отменени и на основание чл. 293, ал. 3 ГПК делата са върнати за ново разглеждане на въззивния съд с указания да се предприемат необходимите процесуални действия в зависимост от етапа, на който се намира обуславящото производство.

Противоречието в съдебната практика на ВКС при сега действащият ГПК (в сила от 01.03.2008 г.) е породено от различната правна квалификация на порока (недопустимост или неправилност), от който е засегнато въззивното решение, когато то е постановено при наличие на основание за спиране на производството по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК. И в двата случая касационните състави са приели, че несъблюдавайки правилото на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК въззивният съд е допуснал съществено процесуално нарушение, което опорочава постановеното решение. Практически един и същ е и крайният резултат от касационното обжалване - делата са върнати на въззивния съд за повторно разглеждане и решаване със задължителни указания за предприемане на необходимите процесуални действия за съобразяване на преюдициалния спор в зависимост от етапа, на който се намира.

При действащата уредба на касационното производство, противоречието във възприеманата различна квалификация на порока на въззивното решение е от значение за фазата по селектирането на касационните жалби, с оглед предпоставките и основанията, на което би могъл да бъде допуснат касационният контрол. Ако нарушението на процесуалната норма на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК обуславя недопустимост на

въззивния акт, касационният контрол ще следва да се допусне служебно от ВКС в изпълнение на задължението му да следи за спазването на процесуалните норми, обезпечаващи валидността и допустимостта на съдебните решения, в какъвто смисъл е разрешението по т. 1 от ТР № 1/19.02.2010 г. по тълк. д. № 1/2009 г. на ОСГТК на ВКС, възпроизведено в новата редакция на чл. 280, ал. 2, предл. 2-ро ГПК, (обн. ДВ бр. 86 от 27.10.2017 г., в сила от 05.11.2017 г.). Ако неспазването на нормата на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК е порок, водещ до неправилност на въззивното решение, поради допуснатото съществено нарушение на съдопроизводствено правило, селектирането на касационната жалба би било обусловено от формулиран от касатора конкретен правен въпрос при наличието на предпоставките по чл. 280, ал. 1 ГПК.

Тълкувателното питане в контекста, в който е зададено, с оглед конкретно констатираното противоречие в решенията на състави на ВКС, постановени в производство по чл. 290 - чл. 293 ГПК, лимитират отговора на въпроса за вида порок на въззивното решение за случаите, когато основанието по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК за спиране е възникнало до момента на постановяване на въззивния акт, но въпреки това в нарушение на правилото по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК висящността на преюдициалния спор не е зачетена от решаващия съд. С оглед на това, въпросът предполага изясняване значението на процесуалното правило по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК и последиците от нарушаването му от въззивния съд при обжалване на решението пред ВКС.

При така изложеното, по поставения за тълкуване въпрос ОСГТК на ВКС намира за правилно първото разрешение, с което е прието, че нарушаването от въззивния съд на нормата на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК, когато основанието за спиране е било налице към момента на постановяване на въззивното решение, е порок, който води до недопустимост на съдебния акт (чл. 281, т. 2 ГПК). Съображенията са следните:

Пороците на въззивното решение при формиране волята на въззивния съд са регламентирани в чл. 281 ГПК - това са пороци, водещи до нищожност, недопустимост и неправилност на постановеното решение.

Поначало, видът порок на едно съдебно решение се определя от вида и тежестта на нарушената правна норма при постановяването му, от причините довели до нарушението, както и от възможностите за отстраняването му в хода на съдебния контрол. Недопустимостта е порок, при който съдебното решение е валидно, но е постановено при липса на условия материалноправният спор да бъде разгледан по същество. Касае се за порок в процесуалноправната основа на исковото производство - за липса на положителна, или за наличие на отрицателна процесуална предпоставка, свързана с възникването, съществуването и упражняването на правото на иск.

Процесуалните предпоставки като условия за допустимост на иска, обуславят допустимостта на процеса, а с това и правото и задължението на съда да разгледа и реши по същество правния спор между страните. Предпоставките се разграничават на абсолютни и относителни, според това, дали за тях съдът следи служебно (както е при абсолютните - подведомственост, процесуална правоспособност, дееспособност и др.), или се вземат предвид само по отвод на страната (при относителните - чл. 19, чл. 105, чл. 117, ал. 2 ГПК и др.). В съвкупността си всички те трябва да са налице през цялото време на развитие на исковия процес и към момента на постановяване на решението, за да бъде то валиден и допустим съдебен акт. Отпадането на процесуална предпоставка, респ. възникването на процесуална пречка в хода на делото, препятства развитието на процеса и винаги осуетява допустимостта на решението като процесуално действие на съда, защото прави ненадлежно упражняването на правото на иск. Това има за последица липса на право и задължение за правораздавателния орган да

извършва процесуални действия, насочени към разглеждане и решаване на спора по същество.

Основанието по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК за спиране на производството по делото се разглежда в правната теория (в преобладаващата част) като абсолютна процесуална пречка за надлежното упражняване правото на иск. По същността си спирането на производството представлява временна недопустимост на развитието и завършването на висящия процес, забрана през известен период от време да се извършват процесуални действия от съда и страните по делото, насочени към решаване на спора по същество.

Конкретно, разпоредбата на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК предвижда, че съдът спира производството, когато в същия или в друг съд се разглежда дело, решението по което „ще има значение за правилното решаване на спора”. Нормата е аналогична на отменената по чл. 182, ал. 1, б. „г” ГПК (1952 г.), съгласно която съдът спира производството, „когато в същия или в друг съд се разглежда дело, решението по което ще има значение за правилното решаване на предявения иск”; както и на уредбата в ЗГС - отм. (чл. 520, т. 2 ЗГС – 1907 г.; чл. 366, т. 3 ЗГС - 1930 г.) предвиждаща, че във всяко положение на делото страните могат да повдигнат отвод, а служебно съдът е длъжен да не приема делото за решаване, когато в същия или друг съд се разглежда дело, което „има тясна връзка с предявения иск”. Използваните в цитираните норми изрази са правнотехнически термини с утвърдено в практиката и теорията значение. Законодателят няма предвид всяка възможна връзка между две висящи дела, а точно определена зависимост, при която задължително следва да се зачетат последиците от влязло в сила решение или присъда по обуславящото дело.

В мотивите на ТР № 2/19.11.2014 г. по т.д. № 2/2014 г. и ТР № 8/07.05.2014 г. по т.д. № 8/2013 г. на ОСГТК е посочено, че основанието за спиране по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК е налице, когато има висящ процес относно друг спор, който е преюдициален и по който със сила на пресъдено

нещо ще бъдат признати или отречени права или факти, релевантни за субективното право по спряното производство. Обусловеността между двата спора се основава на връзката между субективните права, задължения и правопораждащите ги факти като съдържание на конкретните правоотношения. В тълкувателните мотиви по т. 5 на ТР № 7/31.07.2017 г. по т.д. № 7/2014 г. на ОСГТК тази зависимост е обяснена и със съотношението между различните спорни предмети на двете дела, при което разрешаването на спора по обусловения иск е предпоставено от установителното действие на силата на пресъдено нещо на решението по преюдициалното правоотношение.

От изложеното следва, че връзката между делата, която има предвид чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК, е обективната зависимост между две спорни правоотношения в съотношение на обуславящо и обусловено, която винаги е конкретно съществуваща, безспорно установена, пряко касае допустимостта или основателността на иска по обусловеното дело и поради това не предполага различия в преценките на съда по двете дела. Процесуалното значение на тази зависимост се изразява в това, че висящността на преюдициалния спор временно препятства упражняването на правото на иск по обусловеното дело, доколкото нормата на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК императивно задължава съдът да преустанови процесуалните действия по разглеждането и приключването на делото с решение по съществуващото на спора. Необходимостта от съдебна преценка за наличие на преюдициална връзка и акт на съда, постановяващ спирането на обусловеното дело, не променя абсолютния характер на пречката и императивността на процесуалното правило. Съдът е длъжен да спре делото, при това независимо дали страните са поискали, или са се противопоставили на спирането. Поради това, наличието на обуславящо дело, без значение какъв е видът му (гражданско, административно, наказателно дело) и кога е образувано (преди или след обусловеното дело), актът по което следва да бъде зачетен от съда по обусловения иск с оглед разпоредбите на чл. 297 - чл. 298, чл. 300, чл. 302

ГПК, е абсолютна отрицателна процесуална предпоставка за упражняването на правото на иск и за развитието на процеса по обусловеното дело.

Спазването на процесуалните норми, уреждащи абсолютните процесуални предпоставки на правото на иск при разглеждането на делото във всяка инстанция, обезпечава законосъобразното развитие на процеса и допустимостта на съдебното решение. Нормата на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК предвижда съобразяването по обусловеното дело на нови права, факти и обстоятелства, каквито представляват установените с решението или присъдата по обуславящото дело. Това може да стане само пред съд, чиято основна дейност е решаваща, а не проверяваща. В касационното производство, развиващо се по реда на чл. 290 - чл. 293 ГПК, правомощията на ВКС по отношение на обжалвания съдебен акт са лимитирани в рамките на проверка за валидност, процесуална допустимост и правилност на обжалваното решение, при недопустимост да се събират нови доказателства и да се установяват нови факти. Поради това, зачитането на съдебния акт по преюдициалния спор, както разпорежда правилото на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК, поначало не може да бъде сторено от ВКС в производството по чл. 290 - чл. 293 ГПК, доколкото това изисква касационният съд да предприеме спиране на обусловеното дело (изключението е за фазата по чл. 295 ГПК, когато ВКС действа като решаващ съд и може да съобразява нови фактически положения, каквито представляват установените с решението или присъдата по обуславящото дело).

С оглед на изложеното, следва да се приеме, че при наличие на основание за спиране по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК (независимо кога са възникнали предпоставките за това - пред първоинстанционния или пред въззивния съд), въззивното решение ще е недопустимо и подлежащо на обезсилване като постановено при наличие на отрицателна процесуална предпоставка за упражняване правото на иск по обусловеното дело - висящ преюдициален спор, от значение за правилното решаване на обусловения

спор. При обжалване пред ВКС, в изпълнение на задължението си във всяко положение на делото да следи за валидността и допустимостта на съдебните актове, ВКС ще е длъжен служебно да селектира жалбата в хипотезата на чл. 280, ал. 2, предл. 2-ро ГПК (обн. ДВ бр. 86/27.10.2017 г., в сила от 05.11.2017 г.) - поради „вероятна недопустимост” на въззивното решение, а преценката за допустимостта, ще се извърши с решението по същество на подадената касационна жалба. В този смисъл е и разрешението по т. 1 от ТР № 1/19.02.2010 г. по тълк.д. № 1/2009 г. на ОСГТК на ВКС, легален израз на което е новоприетото основание за допускане на касационния контрол по чл. 280, ал. 2 ГПК. При разглеждането на жалбата, в случай, че се установи наличието на процесуалната пречка, въззивното решение като недопустимо следва да се обезсили (чл. 293, ал. 4 ГПК). Делото следва да се върне за ново разглеждане и решаване от друг състав на въззивния съд (освен, ако не подлежи на прекратяване - в случаите, когато резултатът по обуславящото дело е от значение за допустимостта на иска по обусловеното), с указания за извършване на необходимите съдопроизводствени действия в зависимост от етапа, на който се намира обуславящото дело. Въззивният съд няма нужда да спира производството, ако междуременно (след приключване на съдебното дирене при първоначалното разглеждане на делото до връщането му за ново разглеждане) пречката за разглеждането му е отпаднала - решението по предюдициалния спор е влязло в сила.

Предвид аналогичните норми на чл. 182, ал. 1, б. „г” ГПК (отм.) и чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК, запазените основни характеристики на касационното производство и правомощия на ВКС в контролно-отменителната фаза по сега действащия ГПК (в сила от 01.03.2008 г.) и отменения ГПК (1952 г.), постановките на т. 8 от ТР № 1/17.07.2001 г. по т.д. № 1/2001 г. на ОСГК в разглежданата хипотеза, както и доразвитието им в т. 9 от ТР № 2/02.07.2004г. на ОСГК и ТК, са запазили актуалността си.

Следва да се уточни, че ако нарушението на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК е допуснато от първата инстанция, въззивната инстанция съобразно правомощията си на съд по съществуващото на спора и в изпълнение на служебното си задължение да следи за спазване на процесуалните норми, обезпечаващи валидността и допустимостта на процеса (чл. 269, ал. 1 ГПК), ще е длъжна със своите процесуални действия да отстрани порока, като сама спре производството по делото, за да изчака влизането в сила на решението или присъдата по преюдициалния спор и след това да разреши висящия пред нея обусловен спор между страните.

2. По втория поставен за тълкуване процесуалноправен въпрос - допустимо ли е исково производство в хипотезата, при която посоченият в исковата молба ответник е починал преди предявяването на иска - в практиката на ВКС, създадена по реда на чл. 290 и чл. 274, ал. 3, т. 1 ГПК са формирани две становища.

Според първото, предявяването на иск срещу физическо лице, което към момента на постъпване на исковата молба в съда е починало, или срещу юридическо лице, което към същия момент е неправосубектно, респ. не съществува в правния мир, изключва валидното възникване на процесуално правоотношение и настъпване на целените от ищеца правни последици. Такова лице няма качеството на надлежна страна по смисъла на чл. 26 ГПК, защото то не може да е субект на процесуално правоотношение и срещу него не могат да се предприемат процесуални действия. Процесуалната правоспособност на лицата е от категорията на абсолютните положителни процесуални предпоставки за възникване и надлежно упражняване правото на иск, за които съдът следи служебно. Липсата на процесуално правосубектна ответна страна към момента на завеждане на делото води до недопустимост на процеса, а не е нередовност на исковата молба, която подлежи на отстраняване по реда на чл. 129 ГПК.

Според второто становище, когато исковата молба е подадена срещу ответник, който не е жив, но по делото има данни за неговите наследници, или когато в резултат на извършени от съда действия се установи, че ответникът е починал още преди завеждане на делото и бъдат издирени наследниците му, се касае за нередовна искова молба, поради насочването ѝ срещу неправосубектен ответник. Съдът следва да предприеме необходимите процесуални действия за отстраняване на недостатъците и за конституиране на надлежните правосубектни ответници - правоприемниците на починалото лице, след което делото да продължи с тях при условията на чл. 227 ГПК. Обжалваните въззивни определения, с които производството е прекратено поради това, че ответник е лице, починало преди предявяването на иска, са отменени от ВКС и делата са върнати за продължаване на съдопроизводствените действия.

Общото събрание на Гражданската и Търговската колегия на Върховния касационен съд, намира за правилно първото становище, предвид следното:

Исковият процес е двустранно производство - условие за допустимостта му е наличието на две срещуположни страни, на два различни правни субекта като ищец и ответник. Съгласно чл. 26, ал. 1 ГПК страни по гражданските дела са лицата от чието име и срещу които се води делото. Законът предоставя право на иск на носителя на спорното право, за което се търси защита в процеса, поради което в общия случай страни в процеса са самите субекти на спорното материално правоотношение.

Правото на иск е средство за защита на материалното право чрез разрешаване на гражданския спор със сила на пресъдено нещо. За да породи задължение за съда да предприеме необходимите процесуални действия и да разреши конкретния гражданскоправен спор, правото на иск, като всяко субективно право, трябва да е възникнало, да съществува в полза на лицето, от чието име се предявява искът и да бъде надлежно упражнено.

Възникването, съществуването и надлежното упражняване на правото на иск се обуславя едновременно от наличието на определени положителни условия (процесуални предпоставки) и от липсата на отрицателни (процесуални пречки), които са уредени в закона и за които съдът е длъжен да следи служебно както при предявяването на иска, така и в хода на производството до приключването му със съдебен акт.

Сред абсолютните процесуални предпоставки за възникването и упражняването на правото на иск, на първо място са надлежната процесуална легитимация на страните, тяхната процесуална правоспособност, тъй като нито едно съдопроизводствено действие не може да бъде извършено валидно от или срещу процесуално неправосубектно лице.

Правоспособността е основна категория на правото, която се определя по съдържание от закона. Процесуалната правоспособност (респ. правосубектност за юридическото лице) представлява признатата от закона абстрактна възможност едно лице да бъде субект на процесуални правоотношения. Процесуалната правоспособност е качество на страната в гражданския процес. Според чл. 27, ал. 1 ГПК процесуално правоспособен е този, който е правоспособен по материалното право.

Нормата на чл. 1 ЗЛС предвижда, че всяко физическо лице от момента на раждането си придобива способността да бъде носител на права и задължения. Материалният закон изрично и изчерпателно урежда хипотезите, при които правоспособността се фингира, макар в действителност самостоятелна личност да не съществува (заченатият при откриване на наследството - чл. 2 ЗН; работодател по смисъла на § 1, т. 1 от ДР на КТ, който не е юридическо лице и др.). Само при предявяване на иски от или срещу такива лица, когато искивете произтичат от този вид правоотношения, страната по гражданското дело може да не притежава обща правосубектност, но ще притежава специална такава по силата на приложимия материален закон.

Смъртта прекратява съществуването на физическото лице като правен субект и слага край на неговата правоспособност. Когато правоспособността по материалното право не е налице, заедно с това отпада и процесуалната правоспособност. Страни по делото могат да бъдат само процесуално правоспособни лица и това е условие за допустимостта на гражданския процес като производство. Починалото физическо лице не е правен субект, няма правоспособност и не може да бъде субект и на процесуални правоотношения като страна. Поради това, предявяването на иск срещу лице, което към този момент вече е починало, изключва изначално възникването на валидно процесуално правоотношение. Исковото производство е недопустимо и подлежи на прекратяване. В този случай не се касае до нередовност на исковата молба по смисъла на чл. 127, ал. 1 и чл. 128 ГПК, която може да бъде поправена по реда на чл. 129 ГПК (респ. да породи и задължение за съда да даде указания за отстраняване на недостатъците), а до липса на първоначална процесуална легитимация на главна страна в процеса. Това обуславя и невъзможност процесът да продължи по реда на чл. 227 ГПК в лицето на правоприемниците, тъй като процесуалното правоприемство предполага страната да е починала в хода на процеса, при наличието на вече учредено с нея валидно процесуално правоотношение. След като процесуално правоотношение не е възниквало, то не може и да бъде „продължено” при условията на чл. 227 ГПК. Без правно значение е знанието или незнанието на ищеца, че посоченият от него ответник е починал. Законодателят не е уредил правно основание, по силата на което да се приеме, че и в този случай, за целите на гражданското съдопроизводство, процесуалното правоотношение с несъществуващия правен субект се поражда, а след това производството продължава с участието на неговите правоприемници.

По изложените съображения, Общото събрание на Гражданската и Търговската колегия на Върховния касационен съд

Р Е Ш И:

1. Въззивно решение, постановено при наличие на основание за спиране по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК, е недопустимо.

2. Процесуалната правоспособност е абсолютна процесуална предпоставка за възникването на правото на иск. Исково производство, при което посоченият в исковата молба ответник е починал преди предявяването на иска, е недопустимо и подлежи на прекратяване, поради начална липса на правоспособна страна, с която да се учреди валидно процесуално правоотношение.

4. Тълкувателно решение № 2/2017 от 09.07.2019 г. по тълкувателно дело № 2/2017 г. по описа на ВКС, Общо събрание на Гражданска и Търговска колегии, докладчици съдиите Майа Русева и Анна Баева

Тълкувателното дело е образувано с разпореждане от 01.06.2017 г., допълнено с разпореждане от 26.10.2017 г., на Председателя на Върховния касационен съд на основание чл. 128, ал. 1 ЗСВ за постановяване на тълкувателно решение по следните противоречиво решавани в практиката на ВКС и съдилищата въпроси:

I. „Намира ли приложение защитата на кредитора по чл. 135 ЗЗД по отношение на извършени от поръчителя разпоредителни действия?“;

II. „Налице ли е връзка на преюдициалност по смисъла на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК между производството по предявен от кредитора иск за вземането му и предявения иск по чл. 135 ЗЗД за обявяване относителната недействителност на извършени от длъжника действия, увреждащи кредитора?“;

III. „Какъв е редът за защита на кредитора при последваща разпоредителна сделка, извършена от третото лице, в чиято полза длъжникът му се е разпоредил с имуществото си?“.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд, за да се произнесе по поставените въпроси, съобрази следното:

1. Намира ли приложение защитата на кредитора по чл. 135 ЗЗД по отношение на извършени от поръчителя разпоредителни действия?

В практиката съществуват следните противоречиви становища:

Според първото искът по чл. 135 ЗЗД /т. нар. „Павлов иск“/ не намира приложение по отношение на извършени от поръчителя действия поради акцесорния характер и обезпечителната функция на самото поръчителство - под длъжник следва да се разбира само титулярът на главното задължение, не и лицето, което е поръчителствало за неговото изпълнение.

Според второто становище по отношение на поръчителя са допустими всички процесуални способи, които гарантират точно изпълнение на поетото задължение, в това число и да се проведе иск по чл. 135 ЗЗД.

Налице е и трето становище, съгласно което искът по чл. 135 ЗЗД може да се проведе по отношение на поръчителя, след като той е придобил качество на длъжник с издаване на заповед за незабавно изпълнение и изпълнителен лист срещу него.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд приема за правилно второто становище по следните съображения:

Отговорът на въпроса е обусловен от същността и характеристиките на отменителния иск по чл. 135 ЗЗД и на поръчителството.

Искът по чл. 135, ал. 1 ЗЗД е на разположение на всеки кредитор - както на парично, така и на непарично вземане /ППВС № 1 от 29.03.1965 по г.д. № 7/1964 г./. Касае се за облигационен иск, който представлява средство за защита на кредитора в случай, че неговият длъжник предприема увреждащи действия, с които намалява имуществото си и/или затруднява удовлетворението от него - т.е. накърнява „общото обезпечение на кредитора” /чл. 133 ЗЗД/. Целта на иска е да бъдат обявени за недействителни спрямо кредитора действията на длъжника, с които той го уврежда. Последиците от уважаването му се изразяват в това, че атакуваното действие - увреждащата сделка - остава действителна за страните по нея /прехвърлител и приобретател/, но се счита за недействителна /т.е. за нестаналя/ по отношение на кредитора ищец - и той може да насочи изпълнението за удовлетворяване на вземането си към прехвърленото имущество, макар че то е преминало в патримониума на приобретателя. Чрез предявяването на иска се упражнява едно потестативно право - кредиторът да се удовлетвори от сумата, получена на публична продажба при принудително изпълнение върху вещта, обект на договора между длъжника и неговия съконтрагент. Последният понася санкцията да търпи изпълнение срещу нея за чужд дълг, ако е бил недобросъвестен при възмездното ѝ придобиване - действал е със знанието, че сделката е увреждаща - чл. 135, ал. 1, предл. 2 ЗЗД, или ако е придобил вещта безвъзмездно; ако иска да се освободи от изпълнението, той може да плати на кредитора, погасявайки задължението на праводателя си, като след това търси възмездяване от него /Тълкувателно решение № 5/29.12.2014 по тълк. д. № 5/13, ОСГТК на ВКС/. Предвид горните характеристики искът съставлява част от общото обезпечение на кредиторите, уредено в чл. 133 ЗЗД.

Поръчителството е договор, с който поръчителят се задължава спрямо кредитора на трето лице да отговаря за изпълнението на задължението на това трето лице /чл. 138, ал. 1, изр. 1 ЗЗД/. Касае се за лично обезпечение, чрез което се гарантира изпълнението на чужд дълг - този на главния

длъжник. Поръчителят обещава същия резултат, който главният длъжник трябва да осъществи - и дължи това, което последният дължи /“каквото и колкото дължи главният длъжник, това и толкова дължи и поръчителят“/ - освен ако не е уговорено друго или друго следва от естеството на дължимата престация. Отговорността му е акцесорна - в генетична и функционална зависимост от главния дълг /обулавя се от съществуването и обема на отговорността на главния длъжник/ - но и относително самостоятелна /поръчителството може да бъде дадено при по- леки условия/. Тя е солидарна - длъжникът и поръчителят са солидарни длъжници и спрямо всеки от тях кредиторът може самостоятелно да търси изпълнение на вземането си /чл. 141 ЗЗД, Тълкувателно решение № 4/18.06.14 по тълк.д. № 4/13, ОСГТК на ВКС, т. 5в/ - и не е субсидиарна - длъжникът няма възражение за предварителен иск или поредност, кредиторът може да насочи претенцията си както срещу основния длъжник, така и срещу поръчителя /независимо от това дали първо се е обърнал към главния длъжник/, поръчителят няма право да иска от кредитора първо да насочи иска си срещу главния длъжник, а срещу него - едва ако не бъде удовлетворен при принудително изпълнение срещу главния длъжник. Тези характеристики на отговорността на поръчителя - самостоятелност на договорното отношение, солидарност и липса на субсидиарност - обуславят извода, че със сключването на договора за поръчителство поръчителят става допълнителен длъжник на кредитора. Изискването за писмена форма на договора е предвидено за предпазване от необмислено задължаване за чужд дълг - и след като поръчителят се е съгласил в надлежната форма да поеме такова задължение, то цялото му имущество трябва да служи за обезпечение. За вземането на кредитора отговарят две имущества - това на длъжника и на поръчителя, и той има на разположение два „обща залога“ по смисъла на чл. 133 ЗЗД. След като кредиторът има двама съдлъжника, той следва да разполага с една и съща възможност за защита спрямо тях - т.е. по отношение на поръчителя следва да бъдат допустими всички процесуални способности, които гарантират точно

изпълнение на поетото задължение, вкл. и иск по чл. 135 ЗЗД. Противното би означавало, че кредиторът няма възможността да предпазва обема на допълнителното имущество от увреждащи го действия и да противодейства на недобросъвестни действия и разпореждания от страна на поръчителя, респективно че не притежава общо обезпечение върху имуществото на поръчителя - т.е. би обезсмислило поръчителството.

Отделно от изложеното, разпоредбата на чл. 135 ЗЗД борави с понятието „длъжник“ като не прави разграничение между отговорността за лично или за чуждо задължение, респективно дали качеството „длъжник“ е придобито по главно или по акцесорно правоотношение, каквото е поръчителството. Доколкото в резултат на последното се стига до възникване на солидарно задължение между поръчителя и главния длъжник по отношение на кредитора, при липса на специална норма, която да изключва приложението на Павловия иск, няма основание да се приеме, че понятието „длъжник“ в същата норма не включва всички лица, които отговарят за задължението с цялото си имущество. Не могат и чрез тълкуване да се въвеждат ограничения на отговорността на поръчителя извън предвидените в закона. Макар предназначението на институтите на поръчителството и отменителния иск да е сходно /и двата имат обезпечителен характер/ и възможността действия на поръчителя да бъдат атакувани с Павлов иск да представлява обезпечаване на или върху обезпечение, законова забрана за такова не е предвидена.

По изложените съображения следва да се приеме, че защитата на кредитора по чл. 135 ЗЗД е приложима и по отношение на извършени от поръчителя разпоредителни действия.

2. Налице ли е връзка на преюдициалност по смисъла на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК между производството по предявен от кредитора иск за вземането му и предявения иск по чл. 135 ЗЗД за обявяване

относителната недействителност на извършени от длъжника действия, увреждащи кредитора?

В практиката се застъпват две противоречиви становища.

Според едното между производството по предявен от кредитора иск за вземането му и предявения иск по чл. 135 ЗЗД за обявяване относителната недействителност на извършени от длъжника действия, увреждащи кредитора, е налице връзка на преюдициалност по смисъла на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК. Макар по принцип за успешното провеждане на иска по чл. 135 ЗЗД да не е необходимо вземането на кредитора да е установено с влязло в сила решение, след като той вече е предприел действия за установяването му чрез самостоятелен иск, бъдещото решение по него ще е от значение за произнасянето по основателността на иска по чл. 135 ЗЗД и следва да бъде съобразено.

Според другото становище връзка на преюдициалност между двете дела няма и основанието за спиране по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК не е налице. В производството по чл. 135 ЗЗД съдът не може да проверява съществува ли вземането, което легитимира ищеца като кредитор, като възникването на това качество не е обусловено от установяването на вземането с влязло в сила решение.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд намира за правилното първото становище.

Основанието за спиране по чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК е налице, когато има висящ процес относно друг спор, който е преюдициален за този, по който производството се спира. Преюдициален е този спор, по който със сила на пресъдено нещо ще бъдат признати или отречени права или факти, релевантни за субективното право по спряното производство /Тълкувателно решение № 8/7.05.14 по тълк. д. № 8/13, ОСГТК на ВКС/. Спирането на това основание позволява съдът, разглеждащ обусловеното дело, да съобрази

решението по обуславящото дело - което има значение за правилното му решаване. Връзката на обусловеност е обективна и не зависи от поредността на предявяване на двата иска.

В разглеждания случай при преценката за преюдициалност следва да се съобразят предназначението и предпоставките за уважаване на иска по чл. 135 ЗЗД.

Павловият иск е облигационен иск, който представлява средство за защита на кредитора в случай, че неговият длъжник предприема увреждащи действия, с които намалява имуществото си и/или затруднява удовлетворението от него.

По принцип правото на кредитора да иска обявяване за недействителни спрямо него на увреждащите го актове на длъжника по реда на чл. 135 ЗЗД е предпоставено от наличие на действително вземане. Това вземане може да не е изискуемо или ликвидно; не е необходимо и предварително да бъде установено с влязло в сила решение. Съдът по Павловия иск изхожда от положението, че вземането съществува, ако произтича от твърдените факти /предмет на делото по чл. 135 ЗЗД не е самото вземане на кредитора, а потестативното му право да обяви за недействителна по отношение на себе си сделка или друго действие, с които длъжникът го уврежда (правоотношението, легитимиращо ищеца като кредитор, става предмет на делото единствено когато Павловият иск е обективно съединен с иск за вземането)/. Той може да приеме обратното само ако вземането е отречено със сила на пресъдено нещо. При това положение наличието на паралелен процес, който има за предмет признаване или отричане на вземането на кредитора - т.е. установяване наличието на действително вземане - е от значение за правилното решаване на спора по отменителния иск по чл. 135 ЗЗД /обстоятелството, че успешното провеждане на иска за вземането не е процесуална предпоставка за предявяването на Павловия иск, само по себе си не означава, че между двете производства не е налице връзка на

обусловеност/. Признаването или отричането на вземането ще рефлектира върху преценката дали ищецът действително има качество на кредитор с права по чл. 135 ЗЗД, респективно върху основателността на предявения иск. Между двете производства е налице връзка на преюдициалност, която попада в приложното поле на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК и е основание за спиране на производството по Павловия иск. Приемането на противното би означавало отричане на наличието на действително вземане на кредитора като материалноправна предпоставка за уважаването на Павловия иск и би довело до ситуация, в която в производство по чл. 135 ЗЗД длъжникът по едно несъществуващо или погасено по давност вземане на практика да няма път, по който да се защити и да избегне уважаването на иска. Подобно разрешение би резултирало в несправедливо разкъсване на връзката между материалното правоотношение и съответното му проявление в процеса и би било в разрез с принципите за правната сигурност.

Посоченото по-горе е неотнормируемо към хипотеза, в която се касае за кредитор на непарично вземане, включително и за титуляр на потестативното право за сключване на окончателен договор. В последния случай, когато обещан с предварителен договор имот е продаден на трето лице, за купувача по предварителния договор сделката е увреждаща поради осуетената възможност за реализиране на правото да се иска сключване на окончателен договор. Поради това и за кредитора по предварителния договор е налице правен интерес да предяви отменителния иск и съответно успешното му провеждане дава възможност да се обяви за окончателен сключеният преди увреждащата сделка предварителен договор. Връзката на обусловеност е обратна - в този случай производството по чл. 135 ЗЗД се явява преюдициално спрямо производството по чл. 19, ал. 3 ЗЗД, респективно последното е това, което подлежи на спиране. Посоченият пример не изчерпва възможните случаи - в подобни хипотези, когато успешното провеждане на отменителния иск е условие за реализиране на правата на

съответния кредитор на непарично вземане, производството по иска по чл. 135 ЗЗД не се явява обусловено, а обуславящо за изхода на другия спор.

Предвид изложеното, в това число уточнението относно кредитора на непарично вземане и титуляра на потестативното право за сключване на окончателен договор, следва да се приеме, че, при паралелно развиващи се производство, разглеждащо вземането на кредитора /както в случаите на предявен от кредитора иск за установяване на вземането му, така и в случаите на предявен от длъжника иск за признаване несъществуване на вземането на кредитора по Павловия иск/, и производство по Павлов иск, между тях е налице връзка на преюдициалност.

3. Какъв е редът за защита на кредитора при последваща разпоредителна сделка, извършена от третото лице, в чиято полза длъжникът му се е разпоредил с имуществото си?

По въпроса са възприети различни становища в практиката на Върховния касационен съд.

Според едното становище е налице правен интерес от предявяването на Павлов иск срещу длъжника и лицето, с което той е договарял, и в случая, когато последното е прехвърлило имота на трето лице преди вписване на исковата молба за обявяване недействителността на сделката. Конкуренцията между тези трети лица и кредитора с оглед вещните права върху недвижими имоти е уредена в чл. 135, ал. 1, изр. 3 ЗЗД - недействителността не засяга правата, които трети добросъвестни лица са придобили възмездно преди вписване на исковата молба за обявяване на недействителността. Това означава, че кредиторът може да насочи принудителното изпълнение към правата, предмет на обявеното за недействително действие, дори и те вече да са в патримониума на правоприменик на лицето, с което длъжникът е договарял, освен ако третото лице е придобило правата възмездно преди вписване на исковата молба за обявяване на недействителността и то е

добросъвестно. Прехвърлянето на имота не изключва наличие на правен интерес от обявяването за недействителна на сделката между длъжника и лицето, с което той е договарял, и не води до недопустимост на исковото производство, а дали имотът, предмет на тази сделка, може да бъде върнат в патримониума на длъжниците, не е предмет на исковото, а на изпълнителното производство. В изпълнителното производство, но при наличие на решение, с което е уважен иск по чл. 135, ал. 1 ЗЗД, кредиторът преценява реализирането на правата си по решението, а третите лица се защитават по специалния ред, предвиден за обжалване действията на съдия-изпълнител /чл. 435, ал. 5, изр. 2 ГПК/, а при пропускане на сроковете за обжалване третото лице може да предяви владелчески иск /чл. 435, ал. 5, изр. 2 ГПК/.

Според второто становище, когато кредиторът е увреден не чрез една, а чрез поредица от правни действия или сделки, като целеният от длъжника краен увреждащ резултат се постига с осъществяване на последното действие или сделка, кредиторът може да иска обявяването за недействителни на цялата поредица от действия или сделки, които го увреждат в това му качество. В този случай преценката дали е налице знание за увреждането - когато такова се изисква, се извършва с оглед на последния приобретател от поредицата. Касае се за един иск с правно основание чл. 135, ал. 1 ЗЗД, с който се иска обявяване на относителната недействителност на цялата поредица от увреждащи кредитора действия или сделки, а не до отделни искове за обявяване на всяко едно действие или сделка за относително недействителна отделно от останалите. С оглед на това е невъзможно всяка една от сделките да бъде обявена за относително недействителна, независимо от другата сделка, и затова предварителното обявяване на относителната недействителност на първото действие или сделка не може да бъде разглеждано като предпоставка за допустимост или за основателност на иска по чл. 135, ал. 1 ЗЗД за обявяване на относителната недействителност на последващите действия или сделки. Доколкото се касае за един иск по чл.

135, ал. 1 ЗЗД, въпросът за относителната недействителност на всяко едно от поредицата от увреждащи действия или сделки не може да бъде разглеждан в самостоятелно производство по чл. 135, ал. 1 ЗЗД отделно от останалите, а този въпрос се разрешава в производство, в което е предявен искът за обявяване на относителната недействителност на цялата поредица от действия или сделки, при отчитане на съществуващите между тях взаимовръзки.

По поставения въпрос Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд намира следното:

Разпоредбата на чл. 135, ал. 1 ЗЗД урежда потестативното право на кредитора да обяви за недействителни по отношение на него сделките или други правни действия, с които длъжникът го уврежда, като се лишава от свое имущество или по какъвто и да е начин затруднява принудителното удовлетворяване на кредитора. Целеният с предявяване на иска по чл. 135, ал. 1 ЗЗД ефект е увреждащите сделки на длъжника да бъдат непротивопоставими на кредитора, като за него се считат неизвършени.

Уважаването на иска по чл. 135 ЗЗД дава на кредитора възможност да се удовлетвори принудително от имуществото, предмет на сделката. Обявената по този ред относителна недействителност е само в отношенията между кредитора и длъжника и между кредитора и лицето, с което длъжникът е договарял, а по отношение на всички останали лица, в това число в отношенията между длъжника и лицето, с което е договарял, действието на сделката се запазва и имуществото се счита собственост на приобретателя. Поради това приобретателят, с когото длъжникът е договарял, като титуляр на правото на собственост върху имуществото може да го прехвърли на трето лице, а последното на свой ред да извърши прехвърляне, като във всички случаи прехвърлянето ще се явява извършено от титуляр. При наличие на такава поредица от прехвърляния на имуществото кредиторът е увреден не чрез една, а чрез поредица от сделки.

Правилото на чл. 135, ал. 1, изр. 3 ЗЗД дава защита на кредитора и спрямо последващите приобретатели, придобили права върху имуществото от лицето, с което длъжникът е договарял, ако са недобросъвестни или са се облагодетелствали безвъзмездно от праводател, по отношение на когото искът може да бъде уважен. Ако прехвърлянето на правата е извършено след вписване на исковата молба по чл. 135 ЗЗД, съгласно чл. 226, ал. 3 ГПК обявената недействителност на сключената от длъжника сделка може да бъде противопоставена на последващите приобретатели, които са длъжни да търпят принудително изпълнение върху придобитите от тях права. Това правило се отнася и до прехвърлянето на други видове имущество след завеждане на делото, когато исковата молба не подлежи на вписване.

Ако приобретателят, с когото длъжникът е договарял, се е разпоредил с имота преди вписването на исковата молба по иска по чл. 135 ЗЗД, постановеното по този иск решение ще бъде непротивопоставимо на последващия приобретател, чийто акт е вписан преди вписване на исковата молба. И в този случай обаче по аргумент за противното от чл. 135, ал. 1, изр. 3 ЗЗД извършеното прехвърляне ще бъде непротивопоставимо /относително недействително/ спрямо кредитора, ако приобретателят е недобросъвестен или е придобил безвъзмездно от праводател, по отношение на когото искът може да бъде уважен. Това разрешение следва да намери приложение и при прехвърляне на имуществото от лицето, в чиято полза се е разпоредил длъжникът, извършено преди предявяване на иска по чл. 135 ЗЗД, когато исковата молба не подлежи на вписване.

Обстоятелството дали приобретателят по определена сделка при сключването ѝ е бил добросъвестен или не, е факт с правно значение, за чието установяване чл. 135, ал. 1, изр. 3 ЗЗД не предвижда самостоятелен иск. Тази разпоредба урежда единствено предпоставките, при които последващата сделка с имуществото на длъжника би била противопоставима на кредитора. С оглед на това кредиторът може да се защити срещу

увреждането му поради извършеното последващо прехвърляне от съконтрахента на длъжника с иск по чл. 135 ЗЗД не само по отношение на сделката, сключена между длъжника и неговия съконтрагент, но и по отношение на последващите сделки, сключени с приобретатели, за които кредиторът твърди, че са недобросъвестни - знаели са за неговото увреждане, или са придобили правата безвъзмездно от праводател, по отношение на когото са налице предпоставките на чл. 135, ал. 1, изр. 2 ГПК за уважаване на иска.

Правилото на чл. 135, ал. 1, изр. 3 ЗЗД урежда конкуренцията между интереса на кредитора, който е увреден от извършените сделки, и сигурността на гражданския оборот, изхождайки от два критерия - възмездността или безвъзмездността на разпореждането в полза на третото за облигационното отношение кредитор-длъжник лице и добросъвестността на това лице. Интересите на кредитора, увреден от извършените прехвърляния, следва да бъдат предпочетени пред интереса на приобретателя, който е знаел за увреждането на кредитора, и пред интереса на приобретателя, който се е облагодетелствал безвъзмездно и е придобил от праводател, по отношение на когото искът може да бъде уважен. Тези трети лица следва да търпят принудително изпълнение върху придобитото от тях имущество поради участието им в увреждането на кредитора, знаейки за това увреждане или поради безвъзмездното им облагодетелстване в резултат на увреждащото действие на длъжника.

Целената от кредитора защита се постига с уважаване на иска по чл. 135 ЗЗД по отношение на последния приобретател на имуществото.

Когато последният приобретател е придобил имуществото възмездно, кредиторът може да постигне защита по реда на чл. 135 ЗЗД, ако този приобретател е недобросъвестен - знаел е за увреждането. За уважаването на иска против последния приобретател на възмездно основание е без значение добросъвестността на неговия праводател или на останалите лица, придобили

имота след прехвърлянето му от длъжника. Дори някой от междинните приобретатели на имуществото, които впоследствие са го прехвърлили, да не е знаел за увреждането на кредитора, при недобросъвестност на последния приобретател искът следва да бъде уважен, тъй като тези предходни сделки са били само средство за постигане на увреждането. Когато последният приобретател е придобил имуществото безвъзмездно, дори и да е бил добросъвестен, правното му положение е идентично с това на неговия праводател, т.е. искът може да бъде уважен, ако спрямо праводателя са налице предпоставките за уважаване на иска. Поради това, когато последният приобретател е придобил безвъзмездно имуществото от праводатели, които също са го придобили безвъзмездно, искът по чл. 135 ЗЗД следва да бъде уважен. При няколко последователни прехвърляния, част от които безвъзмездни, а друга част - възмездни, уважаването на иска по отношение на последния приобретател на безвъзмездно основание се обуславя от добросъвестността на този праводател, който последен е придобил имота възмездно от своя съконтрагент, независимо от добросъвестността на останалите междинни приобретатели /на безвъзмездно или възмездно основание/. Ако този междинен праводател, който последен е придобил имота възмездно от своя съконтрагент, е бил недобросъвестен, искът по отношение на последния приобретател на безвъзмездно основание следва да бъде уважен, независимо от неговата добросъвестност. Ако обаче същият междинен праводател е действал добросъвестно и спрямо него искът по чл. 135 ЗЗД не може да бъде уважен, извършеното от него безвъзмездно разпореждане в полза на добросъвестен приобретател е противопоставимо на кредитора, а в полза на недобросъвестен приобретател - е относително недействително спрямо кредитора.

В случаите, в които кредиторът е поискал обявяване за недействителни на цялата поредица от увреждащи го действия или сделки, при преценката за наличие на знание за увреждането от страна на последния приобретател или за наличие на предпоставките по чл. 135, ал. 1, изр. 2 ЗЗД по отношение на

неговия праводател, когато е придобил безвъзмездно, следва да бъдат отчетени съществуващите връзки между отделните сделки. По този начин цялата поредица от сделки следва да бъде обявена за относително недействителна по отношение на кредитора, ако са налице предпоставките за уважаване на иска по отношение на последния приобретател. И обратно, ако не са налице предпоставките за уважаване на иска по отношение на последния приобретател, искът за обявяване на относителна недействителност на поредицата от сделки следва да бъде отхвърлен, дори и да са налице основания за това по отношение на някоя от междинните сделки.

Възможно е обаче едва след предявяването на иск по чл. 135 ЗЗД по отношение на извършеното от длъжника увреждащо действие кредиторът да узнае за сключена преди вписване на исковата молба, респ. преди предявяване на иска последваща разпоредителна сделка от съконтрахента на длъжника. В посочения случай не може да бъде отречен интересът на кредитора да предяви в отделно производство иск по чл. 135 ЗЗД и по отношение на извършената последваща сделка, за да постигне целената защита. В това производство кредиторът ще следва да установи както предпоставките за обявяване на относителна недействителност на сделката между длъжника и неговия съконтрагент /тъй като последният приобретател не е страна в производството по иска с предмет тази сделка/, така и предпоставките за уважаване на иска по отношение на последния приобретател, отчитайки съществуващите връзки между отделните сделки. С оглед този предмет на доказване, когато производствата по предявените иски по чл. 135 ЗЗД са висящи пред един и същи съд, следва съгласно чл. 213 ГПК да бъдат съединени за разглеждане в едно общо производство, за да бъде съобразена връзката между отделните сделки.

Предвид изложеното, ОСГТК на ВКС приема следното:

Защитата на кредитора по чл. 135 ЗЗД при последваща разпоредителна сделка, извършена от лицето, в чиято полза длъжникът се е разпоредил с имуществото си, е чрез предявяване на иска по чл. 135, ал. 1 ЗЗД за недействителност по отношение на него не само на първоначалната сделка с имуществото на длъжника, но и на последващите сделки, които го увреждат. Исковете могат да бъдат предявени и самостоятелно, но при наличие на предпоставките на чл. 213 ГПК следва да бъдат разгледани в едно производство.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданска и Търговска колегия на Върховния касационен съд

Р Е Ш И:

1.Защитата на кредитора по чл. 135 ЗЗД е приложима по отношение на извършени от поръчителя разпоредителни действия.

2.Налице е връзка на преюдициалност по смисъла на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК между производството по предявен от кредитора иск за вземането му и предявен иск по чл. 135 ЗЗД за обявяване на относителна недействителност на извършени от длъжника действия, увреждащи кредитора.

3.Защитата на кредитора по чл. 135 ЗЗД при последваща разпоредителна сделка, извършена от лицето, в чиято полза длъжникът се е разпоредил с имуществото си, е чрез предявяване на иска по чл. 135, ал. 1 ЗЗД за недействителност по отношение на него не само на първоначалната сделка с имуществото на длъжника, но и на последващите сделки, които го увреждат. Исковете могат да бъдат предявени и самостоятелно, но при наличие на предпоставките на чл. 213 ГПК следва да бъдат разгледани в едно производство.

Особено мнение

по т. 1 от Тълкувателно решение № 2/2017 на ОСГТК на ВКС

на съдиите Камелия Ефремова, Бонка Йонкова и Ваня Алексиева

Не споделяме становището на мнозинството на ОСГТК по въпроса за приложимостта на иска по чл. 135 ЗЗД по отношение извършените от поръчителя разпоредителни действия.

Законът за задълженията и договорите предвижда различни правни способности за обезпечаване вземането на кредитора. Всички те са предназначени да защитят интереса на кредитора, като осигурят възможност за удовлетворяване на неговото вземане. Един от тези способности е уреденият в чл. 135 ЗЗД отменителен иск (Павлов иск), чрез който кредиторът може да иска да бъдат обявени за недействителни по отношение на него действията, с които длъжникът го уврежда. Целта на този иск е да бъде запазено, респ. възстановено имуществото на длъжника, тъй като по изрично разпореждане на закона (чл. 133 ЗЗД) то служи за общо обезпечение на неговите кредитори. Следователно, предмет на отменителния иск са действията на длъжника. Под “длъжник” по смисъла на чл. 135 ЗЗД следва да се разбира обаче само лицето, което е насрещна страна по правоотношението, породило вземането на кредитора, т. е. носителят на главното задължение, но не и лицето, което е поръчителствало за неговото изпълнение. Безспорно, поръчителят отговаря за същия дълг заедно с длъжника и то при условията на солидарност (освен ако не е уговорено друго). Неговата отговорност обаче е акцесорна и има обезпечителна функция. Тя е вторична и съществува дотолкова, доколкото съществува главният дълг. Поръчителството е един от предвидените в закона (чл. 133 и сл. ЗЗД) способности за гарантиране изпълнението на главното задължение, какъвто представлява и отменителният иск. Именно от

еднаквата им правна същност и предназначение произтича неприложимостта на иска по чл. 135 ЗЗД по отношение действията на поръчителя. В противен случай би се стигнало до обезпечаване на самото обезпечение, което е в очевидно противоречие със смисъла на този институт.

Особено мнение

по т. 1 от Тълкувателно решение № 2/2017 на ОСГТК на ВКС

на съдия Веска Райчева

Считам, че искът по чл. 135 ЗЗД е неприложим спрямо действия и сделки, извършени от поръчител, по следните съображения:

ЗЗД урежда различни правни средства за обезпечаване на вземането на кредитора, като общото между тях е, че са предназначени да защитят интереса му по максимално ефективен начин, осигурявайки възможност за удовлетворяване на неговото вземане. Един от тези способи е отменителният иск по чл. 135 ЗЗД, чрез който кредиторът може да иска да бъдат обявени спрямо него за недействителни действията, с които длъжникът го уврежда.

Друго такова средство е поръчителството чиято функцията е обезпечителна - с него кредиторът получава още едно „общо обезпечение“, което да служи за удовлетворяване на вземането му и тъй като поръчителят отговаря със собственото си имущество, то представлява лично обезпечение. Съгласно чл. 141 ЗЗД поръчителят отговаря солидарно с главния длъжник. Преди падежа на главното задължение обаче кредиторът не може да иска плащане (нито извънсъдебно, нито съдебно) от поръчителя. Този момент е и

вододелът за възможността кредиторът да разчита на второто имущество (това на поръчителя) за удовлетворяване на дълга.

Поръчителят е солидарно отговорен към кредитора, но неговото задължение е акцесорно, зависимо от главния дълг, за разлика от отговорността на солидарните длъжници. Акцесорността като правна същност на поръчителното задължение се проявява в следното: задължението на поръчителя възниква и неговата отговорност може да се ангажира само при наличието на действително и съществуващо главно задължение; задължението на поръчителя не може да стане изискуемо преди главния дълг; прекратяването на главния дълг прекратява поръчителството; погасяването на главния дълг по давност погасява и задълженията на поръчителя; в шест месечен срок от падежа на главното задължение кредиторът трябва да предяви иск срещу главния длъжник, в противен случай губи правата, които има срещу поръчителя. Съгласно чл. 147, ал. 1, изр. 1 ЗЗД „Поръчителят остава задължен и след падежа на главното задължение, ако кредиторът е предявил иск против длъжника в течение на шест месеца. “ Общоприето е, че поръчителството се прекратява след изтичане на шестмесечния срок след настъпване на падежа на главния дълг в случай, че кредиторът не е предявил иск спрямо длъжника. Изтичането на този срок, съпроводено с липсата на заведен иск срещу длъжника от кредитора **погасява задължението на поръчителя, а кредиторът губи правото си на иск спрямо последния.** Това неминуемо би следвало да се отрази и върху възможността на кредитора да упражни Павлов иск спрямо поръчителя. Доколкото отменителният иск представлява субективно преобразуващо право, което е вторично на главното вземане, то **загубването на главното вземане би следвало да прекрати и производното преобразуващо право.**

Чрез Павловия иск се упражнява лично потестативно право на кредитора и се предизвиква сериозна намеса в и ограничаване направата на

длъжника. Именно предвид естеството им /чрез едностранно волеизявление да предизвикват промяна в чужда правна сфера/, потестативните права са винаги изрично уредени в закона - вкл. с оглед последиците от упражняването им и засягането на интересите на трети лица. Поради това - и по съображения за правна сигурност - уредбата им трябва да се тълкува стриктно. В случая в чл. 135 ЗЗД не е уредено изрично потестативно право на кредитора по отношение на поръчителя и на разпорежданията му с негово имущество. При това положение тълкуване в смисъл, че такова право съществува, няма законова опора и би внесло неоправдано ограничаване на правната сфера на поръчителя и евентуални трети лица, приобретатели на прехвърлено от него имущество.

Тълкувателното решение не дава отговор на въпроса и кои увреждащи действия на поръчителя могат да се атакуват-тези извършени след сключване на поръчителството или само тези, които са извършени след датата на падежа на главното задължение. Макар непосредствената цел на производството да не е удовлетворяване на притезанието, то кредиторът не би имал правен интерес да се намесва в чуждата правна сфера, ако не е реално застаршен от намаляване имуществото на длъжника. Възниква и въпроса как следва да се докаже легитимацията на кредитор по отношение на поръчителя, след като целта на производството по чл. 135 ЗЗД не е да се установи вземането на кредитора срещу прекия му длъжник, по отношение на когото той притежава конкретно вземане, а да се обявят за относително недействителни действия и сделки на поръчителя, които следва да увредят кредиторския интерес. Ищецът по чл. 135 ЗЗД не е кредитор „изобщо“ на поръчителя и с оглед даденото разрешение в тълкувателното решение ще трябва да установи дали вземането му към главния длъжник съществува или не, а също така и дали вземането на поръчителя, като акцесорно такова, съществува или не. Това променя същността на Павловия иск чийто предмет са увреждащите действията на длъжника, като последният е обаче само лицето, което е насрещна страна по правоотношението, породило вземането на кредитора , а

не и поръчителя, по отношение на който не съществува законово задължение да следи изпълнява ли се или не поетото от главния длъжник задължение .

Съществена пречка за сигурността на гражданския оборот би представлявал и фактът, че кредиторът ще впише исковата молба по чл. 135 ЗЗД, когато предмет на отмяната е сделка с недвижим имот, от което следва, че върху спорния имот за неограничен срок е възможно да тежи една пречка за свободно разпореждане с него, тъй като последният може никога да не предяви вземането срещу прекия си длъжник и поръчителството да се прекрати, но тава няма да рефрлектира върху вписаното върху партидата на имота евентуално уважително решение по Павловия иск.

Предвид горните аргументи следва да се приеме, че предоставената на кредитора защита чрез Павловия иск е неприложима по отношение на поръчителя.

Особено мнение

по т. 2 от Тълкувателно решение № 2/2017 на ОСГТК на ВКС

на съдиите Борислав Белазелков, Светла Цачева и Здравка Първанова

В т. 2 от тълкувателното решение се приема, че е налице връзка на преюдициалност по смисъла на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК между производството по предявен от кредитора иск за вземането му и предявен иск по чл. 135 ЗЗД за обявяване на относителна недействителност на извършени от длъжника действия, увреждащи кредитора. Когато увреденият кредитор е с парично вземане, предявеният от него Павлов иск е обусловен от висящия иск за съществуване на вземането, което налага спиране на производството по Павловия иск.

Това разрешение противоречи на изрично посочената правна характеристика на Павловия иск, че предмет на делото по този иск не е

паричното вземане на кредитора, а потестативното му право да обяви за недействителна по отношение на себе си сделка или друго действие, с които длъжникът го уврежда. Поради това съдът по Павловия иск изхожда от положението, че вземането съществува, ако произтича от твърдените факти и може да приеме обратното само ако вземането е отречено със сила на пресъдено нещо.

Преюдициалност по смисъла на чл. 229, ал. 1, т. 4 ГПК е налице, когато, за да се произнесе по предмета на делото, съдът трябва да съобрази съществуването или несъществуването на друго правоотношение между страните, но от тяхната воля зависи дали това правоотношение да бъде включено допълнително в предмета на делото чрез инцидентен установителен иск, или съдът да се произнесе по това правоотношение само с оглед на значението му за предявения иск. Във всички случаи обаче съдът е длъжен сам да установи фактите и се произнесе по съществуването или несъществуването на обуславящото правоотношение.

При Павловия иск отношение на преюдициалност в горния смисъл няма. Съдът по Павловия иск може и е длъжен да съобрази единствено вече формираната сила на пресъдено нещо, която отрича съществуването на вземането. Той не може сам да установи фактите и се произнесе съществува ли вземането. Това е причината в производството по Павловия иск да не може да се предяви инцидентен установителен иск за съществуване на вземането.

Уваженият Павлов иск дава възможност на кредитора да се удовлетвори от имуществото на длъжника, въпреки че то е отчуждено или обременено. Тази възможност обаче съществува само за нуждите на принудителното изпълнение. Ако впоследствие кредиторът бъде удовлетворен по друг начин или съществуването на вземането му бъде отречено, обявената относителна действителност губи действие и правното положение на длъжника и третото лице остават незасегнати.

Следва да се отчете също, че невлязлото в сила осъдително въззивно решение подлежи на принудително изпълнение и ако производството по Павловия иск е спряно, изпълнението на практика няма да може да бъде насочено и осъществено по отношение на имуществото, предмет на увреждащата сделка или действие, докато не влезе в сила решението по иска за вземането и не приключи спряното производство по Павловия иск, което може да отнеме години.

Практическото съображение да се приеме предлаганото разрешение е, че ако съществуването на вземането бъде отречено, ответниците ще са осъдени неоснователно да платят разноските по Павловия иск. Това обаче не може да бъде причина да се отлага във времето дължимата защита на увредения кредитор.

Ако паричното вземане не е съществувало, привидният кредитор е злоупотребил с правото си на иск и отговаря не само за разноските на ответниците по Павловия иск, но за всички имуществени и неимуществени вреди.